

Kroniek

J.W. van der Jagt

Versplintering

Een van de speerpunten van de nationale synode is het bevorderen van eenheid van christenen. Dat zal zijn op een basis die belijdenisverschillen verhult. Heel anders is de oecumene die ds. E. Hoogendoorn nastreeft. Hij wil dat we met de Gereformeerde Kerken breken omdat de ware oecumene daar in het geding is. Zo bracht hij het in een toespraak die hij in september voor de zgn. Vijfhoek gehouden heeft.

Op zich zegt hij over de ware oecumene goede dingen. Ik denk bijvoorbeeld aan de relatie die hij legt tussen het Woord van God en de gereformeerde belijdenis die daarmee overeenstemt enerzijds en de oecumene anderzijds. Hij wijst terecht op Johannes 10, waar de Here Jezus zegt dat zijn schapen de stem van de goede Herder kennen. Wat ook waar is: de ongerechtigheden die hij in de Gereformeerde Kerken aanwijst, bevatten zaken die reden voor zorg en onrust zijn. Daar heeft ons blad ook op gewezen.

Voor Hoogendoorn is het duidelijk: 'Bij de GKV is de ware oecumene fundamenteel in het geding. Als er niet alsnog een eerlijke bekering komt door een principiële koerswijziging op allerlei gebied van leer en leven, is er voor de GKV geen bestaansrecht meer.' Het oordeel is duidelijk. Je staat 'onvermijdelijk voor de keus ... breken met de ongerechtigheid óf mede verantwoordelijk worden aan de vervreemding van het Woord van God in de volle breedte van het kerkelijke leven'. Met grote stelligheid wordt het door Hoogendoorn gebracht.

Wat is het waard? Hij noemt in zijn toespraak de inzet die hij met zeven collega's heeft getoond door het publiceren van een Manifest waarin zij op allerlei zorgelijke ontwikkelingen hebben gewezen. Dat maakt het opmerkelijk dat hij ons voor de keus zet tussen breken met de kerk of medeverantwoordelijk zijn voor haar zonden. Eigenlijk maakt hij zijn medestanders medeverantwoordelijk aan de ongerechtigheid van de Gereformeerde Kerken. Of zou het soms alleen een heel persoonlijk inzicht van Hoogendoorn zijn? Lees de Schrift. Zou de Here profeten als Hosea en Jeremia medeverantwoordelijk houden voor de zonden van Israël? Spreekt Hoogendoorn niet een groter woord dan het Woord van God?

Waarnaartoe?

Hoogendoorn roept ons uit de Gereformeerde Kerken weg. Waar roept hij ons naartoe? Hij gaat de mogelijkheden bij langs. Uiteindelijk is zijn mening dat men als verstrooide schapen elkaar moet zoeken en vasthouden op de basis van Gods Woord en de belijdenis. Niet als loslopende vrije gemeenten, maar als de Here dat geeft in een groeiend kerkelijk samenleven op die basis. 'Het lijkt mij verstrooiend werken als ieder van ons op eigen plekje zijn toevlucht zoekt, de een bij deze kerk, de andere bij die. En dan van de regen in de drup kan komen, of in grotere regen. ... Laten we elkaar zoeken.' De veroordeling klinkt stellig en sterk. De route blijft vaag en onbepaald. Hier klinkt eigenlijk alleen verlegenheid.

De verschillende opties worden door Hoogendoorn bezien. De Christelijke Gereformeerde Kerken 'zijn ook mij lief. Met velen voel ik me diep verbonden, in een geestelijke eenheid die opkomt uit het fundament van de Gereformeerde Kerken.' Maar het bezwaar is de innerlijke verdeeldheid. Een deel werkt samen met de Gereformeerde Kerken. Een ander deel wil niet

met de Gereformeerde Kerken samengaan en voelt zich verwant met hersteld hervormden. Als het om kerkelijke eenheid gaat, 'stoten we op vergelijkbare problemen als in de GKV.'

De Hersteld Hervormde Kerk komt evenmin in aanmerking als toevluchtsoord. Hoogendoorn noemt twee van zijn bezwaren: heeft men het juk van het hervormde kerkrecht afgeworpen? Er is de stroming waar de bevindelijkheid het geloof in Gods beloften in de weg dreigt te staan. Dat vraagt eerst om nadere kennismaking. Ook deze kerken moet je dus niet kiezen.

Zelfs de Hersteld Gereformeerde Kerken komen niet in aanmerking. Niet omdat er geen verwantschap zou zijn, maar Hoogendoorn ziet daar 'een radicalisme dat tekortdoet aan de breedte van het fundament van de gereformeerde kerken.' Hij vraagt zich af of dat radicalisme zich niet wreekt in de tegenstellingen die de GKH op hun beurt ook weer hebben verdeeld.

Er blijft dus niets over.

Alles wat gereformeerd is, wordt om een of andere reden bekritiseerd. Geen kerk is gereformeerd genoeg. Dan blijft er ook niets anders over dan om te proberen om de schapen in een nieuw kerkverband bijeen te brengen. Als dit geen versplintering is, wat is het dan? Ik hoor al zeggen: maar het gaat om Gods Woord. Je moet de stem van de Herder volgen. Natuurlijk moeten de schapen achter de herder aan. Achter de Goede Herder welteverstaan. Maar kunnen schapen (en onderherders die per slot van rekening niet meer dan schapen zijn) ook doordraven? Roept de versplintering die zich voltrekt, toch niet de vraag op: zou de Here deze versplintering bedoeld hebben toen Hij sprak over het volgen van zijn stem en de ene kudde die het zou worden?

Geen kerk meer overlaten

Het lijkt mij dat het verhaal van ds. Hoogendoorn een illustratie is van wat Calvijn bedoelde toen hij waarschuwde dat je de kenmerken van de kerk niet zo moet hanteren dat er geen kerk meer overblijft. Je kunt Calvijn er niet van verdenken dat hij, om zo te zeggen, de hand wil lichten met de kenmerken van de kerk. Hij zegt ook met zoveel woorden dat hij de dwaling niet in bescherming wil nemen. Hij bedoelt 'dat we niet lichtvaardig, om een of ander klein verschil, de kerk moeten verlaten, wanneer slechts in haar die gezonde leer ongeschonden gehouden wordt, waarop de godzaligheid onaangetast berust, en wanneer het door den Here ingestelde gebruik der sacramenten bewaard wordt' (*Institutie* IV,1.12).

Ja, maar het gaat in de Gereformeerde Kerken juist om de gezonde leer en het door de Here ingestelde gebruik van de sacramenten. Dat zal men zeggen. Het betoog van Hoogendoorn dient als bewijs. Hij noemt allerlei zaken en besluiten op die principieel zijn van aard. Het bewijs lijkt daarmee geleverd. Maar roepen deze zaken ons weg uit de kerk of worden ze misschien kerkscheidend gemáákt?

Leerkwesties?

M'n ruimte is beperkt. Laat ik één voorbeeld nemen uit de waslijst van ongerechtigheden die Hoogendoorn geeft: De gasten aan het avondmaal. Gaat het daarin niet om de leer? De leer van het avondmaal is aan de orde en van de kerk. Het sacrament is in geding en de tucht. Principeel geladen is het zeker.

Maar mag ik een vergelijking maken met een andere kwestie waar veel over te doen was maar waar je vandaag niets meer over hoort? Ik bedoel de doop van geadopteerde kinderen. Daarin gaat het over de leer van de doop. Het is eveneens een sacrament. Wat is er niet over

gestreden! Er waren voorgangers die principiële bezwaren hadden om geadopteerde kinderen te dopen. Ik vond het zelf ook vreemd. Toch werd het besluit daarover als bindend aanvaard. Niemand had er een scheuring voor over. Hebben we met dat besluit de doop verkracht of de leer verloochend? Nee. Wel wisten we te onderscheiden tussen de *leer* die de kerk heeft en waaraan ze zich gebonden weet enerzijds en de *toepassing* van de leer in de praktijk van het kerkelijke leven anderzijds. Waarom roepen we dan vandaag zulke grote woorden als het om gasten aan het avondmaal gaat, terwijl het in feite om een toepassingsregel gaat? We konden destijds over principiële zaken van mening verschillen en een besluit als bindend aanvaarden, ook als we het er zelf niet mee eens waren. Zijn we die ruimte niet kwijtgeraakt? Maar als we alles tot leerkwestie maken, valt te vrezen dat er inderdaad geen kerk meer overblijft.

In hetzelfde voorbeeld van de gasten aan tafel zie ik ook een grote krampachtigheid. Ik moet me tot één aspect beperken. Een gast kan aan het avondmaal worden toegelaten als hij (onder andere) instemt met de gereformeerde leer. Hoogendoorn zegt daarover: ‘De betrokkene hoeft in een persoonlijke verklaring alleen maar instemming te betuigen met de leer van het oude en nieuwe testament, die in de Apostolische Geloofsbelijdenis is samengevat. Van welke kerk of christelijke groepering men dan ook lid mag zijn, telt niet meer mee. Het is een interkerkelijkheid ten top waar geen kerkgrenzen meer in acht genomen worden, en dat aan de heilige tafel van de Here.’

Nu legde de laatste synode deze instemming uit als een instemming ‘die niet meer en niet minder is dan de vraag van de openbare geloofsbelijdenis: of men instemt met de leer van het oude en nieuwe testament die in de apostolische geloofsbelijdenis is samengevat en hier in de christelijke kerk geleerd wordt’. Ik heb nog nooit de klacht gehoord dat we met deze vraag aan eigen leden alleen maar instemming met de twaalf artikelen vragen. Is het dan niet krampachtig om precies dezelfde vraag wel zo minimalistisch te interpreteren als het om gasten gaat? Daar heb ik niet over horen klagen toen wijlen ds. D.K. Wielenga in 1980 vertelde dat hij in Rotterdam buitenlandse zeelui aan het avondmaal ontving (*Vrede door recht*, p. 83) of over K. Schilder die het avondmaal in Erlangen vierde in de lutherse kerk, of bij de toelating van asielzoekers als gast of bij de toelating van gasten bij een avondmaalsviering in een verzorgingshuis. Vanwaar dan nu die krampachtigheid? Is het niet even krampachtig om gelijk door te draven naar een ‘interkerkelijkheid ten top’? Men zal weten dat ik weinig op heb met een interkerkelijkheid die leer- en kerkgrenzen verhult. En je kunt je afvragen wat we nog doen met de roeping om je bij de kerk te voegen uit artikel 28 van de Nederlandse Geloofsbelijdenis. Ik heb me daarom ooit ook wel kritisch uitgelaten over het toelaten van gasten. In een klimaat waarin een gereformeerd kerkelijk denken wegslijt, kan de regeling ook gemakkelijk worden opgerekt en misbruikt. Dat is iets wat ook gebeurt. Maar je kunt terechte zorgen over de ontwikkeling in het denken over de kerk niet allemaal ophangen aan de haak van een toepassingsbepaling, wat het besluit over de gasten aan tafel duidelijk is. Een toepassingsregel is niet zomaar een leerkwestie.

Nu is dit één voorbeeld waarbij verschillen van mening op nogal krampachtige wijze tot kerkscheidende leerkwestie worden gemáákt. Zo zijn er meer uit de reeks van zaken (Hoogendoorn verwijst ook naar de folder *Ander werk in de kerk*) die worden aangevoerd. En al wordt niet elk onderwerp op dezelfde manier tot leerkwestie gemaakt, op één lijst met andere zaken krijgen ze allemaal hetzelfde gewicht. Samen gaan ze zwaar genoeg wegen om de kerk te versplinteren.

Slot

Ik verwees net naar Calvijn. Men zal van mij willen aannemen dat ik evenmin als Calvijn dwalingen in bescherming wil nemen. Wat ik over de nationale synode schreef, laat dat zien. Daar gaat het om de leer. Maar het is niet goed om allerlei zaken die op zich geen leerkwesties zijn, kerkscheidend te maken. Dan vervalt je in eenzelfde radicalisme als Hoogendoorn bij de Hersteld Gereformeerde Kerken vreest. De versplintering die zich zo voltrekt, mag ons tot bezinning brengen over de vraag of dit de bedoeling is van de Herder die zegt dat zijn schapen zijn stem kennen.